

loculares, polysporae sporis in plerisque filamentis spiraliter tortis (elateribus) intermixtis. — (K. I. 231).

De *Levermossen* zijn van de *bladmossen* door gebrek van het operculum gemakkelijk te onderscheiden, overigens in verspreiding en krachten gelijk.

Sommigen hebben geene duidelijk gescheiden steng en afzonderlijke bladen.

Eigenschappen zijn weinig. *Marchantia* weleer tegen leverziekten gebruikt, heeft daarvan aan de gansche Klasse den naam gegeven.

Fam. LXXVII. MARCHANTIACEÆ ENDL.

(584) MARCHANTIA POLYMORPHA L. *Veelvormige Marchantia* F. B. Sept. II, 1. p. 217. — Gr. over de gansche aarde. — Ic. D. 12. Van eigendommelijken reuk en zacht zamentrekkend, iets scherp, had als HERBA HEPATICÆ FONTANÆ seu LICHENIS STELLATI, in verstoppingen enz. eenige beroemdheid.

(585) M. CONICA L. Van gelijke kracht, heette LICHEN PETRÆUS LATIFOLIUS.

††. PLANTÆ CELLULARES APHYLLÆ.

Het weefsel is in geene duidelijke stengen en bladen gescheiden, maar vormt een blad- of steelvormig loof (*frons*).

Classis III. LICHENES.

Plantae aëreae, perennes, asymetricae, cellulis sphaeroideis, tubulosis, fibrosis, laxè aggregatis conflatae, strata duo componentibus. Thallus nunc irregulariter matrici instratus, gra-

nulosus, strato corticali deficiente, nunc expansus, matrici adnatus, continuus, strato corticali et medullari praeditus, nunc filamentosus, fruticulosus: Apothecia (fructus) composita e receptaculo, nunc e thalli substantia formato (excipulum thalloses) nunc heterogeneo (excipul. proprium), nunc duplici (thallose et proprio); et e strato prolifero e sporis nudis vel intra ascos inclusis, conflato. — (K. I 227).

De *Korstmossen* groeijen op allerhande voorwerpen, de aarde, steenen, boomen enz., nooit in het water. Licht en vochtigheid der lucht zijn noodige vereischten voor hunnen wasdom, welke vooral door het ontbreken van de laatste gedurende het drooge jaargetijde veelal geheel stil staat.

Eigenschappen Zij bevatten eenige eigenaardige, met zeimeel eenigzins overeenkomende stoffen, waardoor zij zeer voedzaam zijn, bittere stoffen, *Cetrarine*, hars, veelal kleurstoffen, De *CANDOLLE* onderscheidt; 1. *kleurstof gevende korstmossen*, welke eene aanzienlijke hoeveelheid, vooral *blauwe en roode kleurstof* bevatten; hiertoe behooren vooral die van een korstig, korrelig weefsel; 2. *geneskrachtige korstmossen*, die *slijm*, veelal met iets *bittere stoffe* verbonden, bevatten, en dan als nutrientia tonica, roborantia belangrijk voor de geneskunst zijn. — Velen leveren een goed voedsel voor mensch en dieren.

Nam. LXXVIII. PARMELIACEÆ FR.

I. *PARMELIA FR.* Thallus cartilagineus varius, e centro horizontaliter expansus, bilateralis, hypothallo fultus. Apothecia scutelliformia horizontalia, excipulo thallose discum subearaceum marginante.

B. (386) I. P. *ISLANDICA SPR.* Thallo caespitose erecto subcartilagineo olivaceo-badio subtilis albidiori, laciniis multifidis canaliculatis dentato-ciliatis, fertilibus dilatatis, scutellis appressis planis concoloribus subintegerrimis. *Yslandsche Mos.* — *Syn.* Lichen islandicus L. Cetraria isl. Ach. — *Gr.* op den grond, in de bosschen enz. van Europa, vooral in het noorden en op bergen, in N. Amer. — *Ic. D. 10.*

G. D. De geheele plant: *LICHEN ISLANDICUS.*

E. Riekt weinig, smaak sterk bitter, slijmig.

B. Bladgroen, 1,6, Cetrarine 3,0, niet kristalliseerbare suiker 3,6, gom 3,7, apothema 7,0, mos-zetmeel 44,6, Bilichenas Potassae, Lichenas Calcis en Phosphas Calcis 1,9, zetmeelachtig geraante 36,2. (BERZELIUS). Cetrarine is het bittere beginsel, en door HERBERGER in kristalvorm daargesteld.

W. Voedend, emoll., tonisch.

G. Tot voeding, versterking van aton. slijmvliezen, blennorrhoea pulmonum. enz. in decoct. (1 onc op XII onc.), POEDER.

P. GELATINA EN PASTA LICHENIS ISL. De cetrarine is een bestanddeel van de SALINO ANTIFEBRILE van RIGATELLI, in Italië tegen feb. intermitt. beroemd.

(587) 2. *P. PARIETINA* ACH. Thallo orbiculari flavo vel luteo subtus pallidiori subfibrilloso, lobis planis apice dilatatis crenatis, scutellis concoloribus integerrimis. — *Syn.* Lichen parietinus L. *Gr.* op boomstammen, dood hout, steenen over de geheele aarde zeer algemeen. — *Ic. D. 8. H. V. 46.*

G. D. De geheele plant, LICHEN PARIETINUS.

E. Zwak bitter-slijmig van smaak.

B. Gele kleurstof (Parmeliageel) 3,5, roode kleurstof (P.rood) 0,5, was, bij het verkoelen van het alcol. decoct gepracip. 1,0, gekristall. stearine 0,5, chlorophylle 6,0, weeke hars 3,5, gom en moszetmeel 9,0, plantenslijm 5,2, suiker, extractstof, keukenzout, een plantenzuur Potaschzout 2,8, Apothema met sporen van Phosphas Magnesiae 2,0, Apothema door Potaschloog uitg. 15,0, zetmeelachtige plantenvezel 46,0, water, sporen van vluchtige olie, verlies 5,0. (HERBERGER).

G. Tegen feb. intermittens geprezen, thans bijkans ongebruikelijk.

(588) 3. *P. SAXATILIS* ACH., *P. OMPHALODES* ACH. en andere soorten waren vroeger als *USNEA seu MUSCUS CRANII HUMANI* tegen diarrhee, epilepsie enz. gebr. en tot zeer hoogen prijs in Frankr. verkocht. Ook *USNEA HIRTA* kwam als zoodanig voor. » Triste monumentum struit credulitatis et superstitionis, cum olim praesentiam singularem a lichenibus et muscis expectarent, qui craniis humanis innascerentur, cujus humanae imbecillitatis memoriam servant multi vetustiores libri practici et de materia medica conscripti." MURRAY.

(589) *STICTA PULMONACEA* ACH. gaf *HERBA PULMONARIAE ARBOREAE seu MUSCUS PULMONARIUS QUERCINUS*.

(590) PELTIDEA CANINA ACH, P. APHTHOSA ACH. waren als MUSCUS CANINUS *seu* HEPATICA TERRESTRIS *seu* LICH. CINEREUS TERRESTRIS, tegen velerlei ziekten zelfs hydrophobie, thans nog als volksgeneesmiddel tegen, longziekten, gebruikelijk; zwak bitter. De laatste heette ook LICHEN CUMATILIS. — P. — PULVIS ANTILYSSUS, obsoleet.

Fam. LXXIX. USNEACEÆ FR.

(591) USNEA FLORIDA ACH. EN U. HIRTA ACH. weleer als MUSCUS QUERNUS ALBUS gebr. De laatste heette ook MUSCUS CRANII HUMANI, zie p. 328.

(592) EVERNIA PRUNASTRI ACH. gaf MUSCUS ARBOREUS *seu* AGACIÆ; ligt bitter.

B. (593) ROCCELLA TINCTORIA ACH. — *Syn.* Lichen Roccella L. *Gr.* op de rotsen langs de Midd. zee, de Canar. eil., eil. van het Groen. Voorgeb. enz. — *Ic.* D. 9. Wordt tot bereiding van *Lakmoes* gebruikt, ook nog in onze fabrieken, doch zeldzamer dan weleer. — Men vindt ook R. PHYCOPSIS ACH.

Fam. LXXX. LECIDINEÆ FR.

(594) LECANORA TARTAREA ACH. — *Syn.* Lichen tartareus L. *Gr.* veel in N. Europa op de aarde, rotsen enz. — *Ic.* D. 7. Wordt thans vooral als *mousse de Suède* in onze Lakmoesfabrieken gebruikt. Men vindt ook L. PARELLA ACH. In Engeland trekt men er het *Cudbear* of den rooden Indigo uit.

(595) VARIOLARIA OREINA ACH. Zoude in de Auvergne tot bereiding der *orseille* dienen.

(596) V. AMARA ACH., menigvuldig op Europ. boomstammen, is door CASSEBEER als surrogaat voor Kina tegen intermitt., 10 gr. p. d. aangeraden. RICHTER gebruikte in plaats van deze v. COMMUNIS ACH., 2—3 maal daags 15—20 gr. met gelukkig gevolg. Het bittere beginsel is door ALMS in kristalvorm afgescheiden. *Picrolichenine*. — Volgens nieuwere Lichenologen is Variolaria niets als de onvruchtbare thallus van andere Lichenes, en V. amara en V. communis zouden bepaaldelijk uit PERTUSARIA COMMUNIS FR. ontstaan.

(397) *CENOMYCE PYXIDATA* ACH. gaf *MUSCUS PYXIDATUS* tegen kinkhoest, koorts enz.

(398) *C. COCCIFERA* ACH. leverde insgelijks *MUSCUS PYXIDATUS* of *HERBA IGNIS*, als specificum tegen kinkhoest.

Aanmerking. Een zeer groot aantal korstmossen wordt op de officinele basten aangetroffen en hunne nadere kennis is vooral voordien Pharmaceut belangrijk. Wij gaan dezelve echter thans met stilzwijgen voorbij, omdat hunne kennis alléén tot de onderscheiding der basten dient en alzoo tot de Pharmacognosie behoort, en geen gedeelte der geneeskrachtige Plantenkunde kan uitmaken. Schoone afbeeldingen met goede beschrijvingen vindt men in *GOEBEL'S Waarenkunde* en *FEE Ess. sur les Crijptogames des écorces officinales.* — Vergel. ook p. 132—134.

Classis IV. ALGÆ.

Plantae submersae vel rarius hygrobiae, nudae vel gelatina circumdatae, mucosae, gelatinosae, membranaceae, contextu toto e cellulis variae formae, saepissime elongatis et in fila simplicia vel ramosa, continua vel articulata, libera vel in formam variam consociata, dispositis compositae; tota superficie nutrimentum haurientes; vivipartu, proliferatione, perfectiores sporiis nudis vel intra sporangia inclusis propagatae. — (K. I. 223.)

De *Wieren* vormen eene groote klasse der celgewassen, en zijn geheel aan het water gebonden; want met uitzondering van enkelen, welke op vochtige oorden wassen, leven allen in het water. Men treft onder hen de meest verschillende vormen aan, zoowel zeer eenvoudige wezens uit vrije holle bolletjes bestaande, als meer zamengestelde, bladdragende, met duidelijke spora tot de voortplanting voorzien. Sommigen schijnen eenen overgang naar het dierenrijk te maken. Men vindt Algen in alle wateren der gansche aarde.

Eigenschappen. De meer zamengestelde vormen, vooral de zeewieren, bevatten eene *slijmachtige geleiachtige* stof, waaruit zij bijkans geheel zijn zamengesteld. *MULDER* heeft eene nader te noemen soort onderzocht en de belangrijke ontdekking gedaan, dat deze gewoonlijk voor eene soort van gelei gehoudene stof, *zuiver Pectinum* is. Hiermede is veelal *slijmsuiker* en